

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך כ, תשכ"ט

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך כ, תשכ"ט

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

בעניין חֲזָה = שִׁמְעַ

ב"לשוננו לעם", קצ"ד (כסליו תשכ"ט), עמ' ג—ד, כותב מר א"מ הברמן, כי הפועל חֲזָה, ש"עיקרו ראייה, מובנו לפרקים שמי עה". בסליחה לערב יום כיפור כפי מנהג אשכנז 'ירצה צום עמך' (דוידזון סי' 3920) לר' יצחק בר אביגדור, בן המאה הי"ב—י"ג, נאמר:

„חתום עליו אות חיים ותפלתו תחזה“.

מר הברמן חולק על „ביאור אשכנזי“ (יידיש) בסליחות חמו"ד (קניגסברג, דף קמ, ע"א), המתרגם תחזה: „זאלשטו אויש דערוויילען“ (= תבחר) ע"פ „ואתה תחזה“ (שמות יח, כא). מר הברמן סובר, שהכוונה של תחזה כאן: תשמע, לפי ההנחה, שיש מלים עבריות, שמובנן בפי הפייטנים והמשוררים היה שונה מן המקובל כיום.

אולם, אם לא ננית, כי הפייטן היה אנוס להשתמש בתחזה ע"פ התיבות תבזה וְחָזָה המתחרזות עמו, אלא נהג כך בכוונה תחילה, הרי אותו „ביאור אשכנזי“ קִשְׁטֵ לַאֲמַת, כשהסתמך על „ואתה תחזה“ (שמות יח, כא), שכן תרגומו (ת"י של „ואתה תחזה“: וְאַנְתָּ בְרוּר“; וכן מפרשים ר')

1. לפי הנוסח ב"סליחות מכל השנה", זולצבאך, תקפ"ט:

„ותחנתי תחזה“, יש כאן אף שוויון-צליל.

בחיי בן אשר ור"ע ספורנו. על משמע זה מעידה לשון הכתוב: כנגד "ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל", נאמר (שם שם, כה) "ויבחר משה אנשי חיל מכל ישראל". הפועל חזה, שמקורו בארמית, נרדף לפועל ראה, וכבר העיר ע"א בקונטרס הנ"ל (עמ' ל) על קריבותם המשמעית של הפעלים ראה — בחר, ואפשר להוסיף על הדוגמאות שהביא שם כהנה וכהנה, כגון: "ראו נא לי איש מיטיב לנגן" (ש"א טז, יז); "שמר תם וראה ישר" (תהל' לז, לז); ובלשון חז"ל: "רואה אני את דברי אלעזר בן ערך" (אבות ב, ט), ועוד.

מצד אחר, אין להתעלם מן האפשרות, שהפייטן הנ"ל הבין תחזה = "תראה", על סמך הכתובים: "להיות עיניך פתוחות אל תחנת עבדך ואל תחנת עמך ישראל לשמע אליהם (מ"א ח, נב); "יהיו נא עיניך פתוחות ואזניך קשובות לתפלת המקום הזה (דהי"ב ו, מ).

להלן מנסה מר הברמן להבין על-פי פירושו (חזה = שמע) שלושה כתובים במקרא:

א) איוב טו, יז; "וזה חזיתי ואספרה", "הינינו שמעת י, והראיה הפסוק הבא: 'אשר חכמים יגידו וגו'". ואולם פסוק זה מתיישב יפה כפשוטו: אליפו התימני מספר מה שהוא יודע מניסיונו האישי. בעצם הוא חוזר כאן על הרעיון, שהביע בפרק ה, ג—ה: "אני ראיתי אויל משריש" וגו', אלא שכאן הוא מספר עובדה ומחזק את דבריו בעדות חכמים ("אשר חכמים יגידו").

ב) משלי כד, לב: "ואחזה אנכי אשית לבי ראיתי לקחתי מוסר". בכל הפסקה הזאת (ל, לא, לב) מדובר במראה

עיניים, ולא במשמע ארזניים: "על שדה עצל עברתי — — —
והנה עלה כלו קמשונים" וגו', כלומר: הוא עצמו עבר על
השדה של העצל וראה אותו עזוב ומוזנח. מה ענין שמיעה
לכאן?

(ג) שם כט, כ: "חזית איש אץ בדבריו תקוה לכסיל
ממנו". אין חזית כאן אלא ראיית, היינו נודמן לך לראות,
לפגוש, כמו "ראית איש חכם בעיניו תקוה לכסיל ממנו"
(שם כו, יב); "אם ראיית גנב ותרץ עמו" (תהל' ג, יח),
אלא שמדרכה של המליצה המקראית להשתמש בפעלים, או
בשמות, נרדפים לשם גיוון, כידוע.

על יסוד הנחתו הנ"ל מגיע מר הברמן לסברה: "ואפשר
שיש הבדל בין חוזה לרואה, שהרואה רואה דברים, שאלוהים
מראה לו, והחוזה שומע דברי אל".

אבל אין הכתובים מקיימים סברה זו. לשמואל הרואה
נתגלה ה' בשמיעה דווקא: "ויקרא ה' אל שמואל" (ש"א
ג, ד); "ושמואל ירא מהגיד את המראה אל עלי" (שם
שם, טו), כלומר: "את כל הדברים" ששמע מפי ה'
(ראה פסוק יז); "ויוסף ה' להראה בשלה, כי נגלה ה'
אל שמואל בשלו בדבר ה'" (שם שם, כא); "וה' גלה את
אזן שמואל" (שם, ט, טז). אל מראות הנבואה של
יחזקאל נלוו גם דברי אל: "ואשמע קול מדבר" (יחז' א, כח).
על משה נאמר: "פה אל פה אדבר בו ומראה (ס"א
במראה) ולא בחידות" (במד' יב, ח). דניאל קורא להתגלות
הנבואית פעמים חזון ופעמים מראה: "חזון נראה
אלי... ואראה בחזון" (דנ' ח, א—ב); "ויהי
בראותי... את החזון... ויקרא ויאמר גבריאל הבן

להלן את המראה... כי לעת קץ החזון" (שם שם טו, טז, יז); "ומראה הערב והבקר אשר נאמר אמת הוא, ואתה סתום החזון" (שם שם, כו).

וכבר אמר רמב"ם: "חזון נגזר מן חזה, ומראה נגזר מן ראה, וחזה וראה בענין אחד, ואין הפרש בין אמרך במראה או במחזה או בחזון" (מורה נבוכים חלק ב, פרק מג).

ע מ ו ס ח כ מ

עוד לענין "ותפלתו תחזה"

לדעתי יש לפרש "תחזה" לשון ראייה כפשוטה. דברי הפיוט מיוסדים על מנהג הקדמונים לפרוש כפיהם בשעת תפילתם. כך, למשל, בישע' א, טו: "ובפרשכם כפיהם אעלים עיני מכם". הרי שה' לא רק שומע תפילה, אלא אף מסתכל בה. ואולי לכך מכוונים דברי המקונן "ספותה בענן לך מעבור תפלה" (איכה ג, מד), שהענן כביכול מסתיר את מראה המתפללים. עצם לשון הפיוט יש בה רמז לכתוב "פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם", שכנגדו אמר הפייטן: "ותפלתו תחזה" (כנגד "פנה", שאף הוא לשון הבטה וראייה), "וקרבנו אל תבזה" (כנגד "ולא בזה").

ומעין זה בפיוט "בת עמי לא תחשה" (סליחה למנחת

יה"כ וגם בתפילת יום-כיפור קטן):

"חלף קרבנות פדר תפילתי תראה".